

**Reforma węgierskiego systemu wyborczego
a umocnienie pozycji Fidesz**

Adam Starzyk
Natalia Tomaszewska
Uniwersytet Wrocławski

Political Preferences
2017, vol. 17: 95–108.
DOI: 10.6084/m9.figshare.5708335
journals.us.edu.pl/index.php/PP
Submitted: 10/09/2017
Accepted: 07/11/2017

Abstract:

The reform of the Hungarian electoral system and the strengthening of Fidesz's position

This article is about most important changes in Hungarian electoral system, which were made by reform came into force on 1 January 2012. The main reasons for these changes were willingness to: adapt the electoral rules into modern times, simplify the system and give members of the minorities some electoral facilitations. On the other hand the reform was used in political way by ruling coalition Fidesz-KDNP to strengthen itself. The charges of alleged gerrymandering negatively affect on perception of Hungarian democracy by international organizations.

Key words:

Hungary, Fidesz, election, reform, gerrymandering

Wprowadzenie

Dnia 1.01.2012 roku weszła w życie reforma węgierskiego systemu wyborczego jako jedna z wielu wprowadzonych po 2010 roku przez rządzącą koalicję Fidesz-KDNP. Ta tzw. ofensywa legislacyjna dotknęła wielu aspektów węgierskiego życia politycznego, wywołując jednocześnie liczne głosy krytyki ze strony opozycji, mediów, a także środowiska międzynarodowego. Egzemplifikacją tego stały się spory premiera Viktora Orbána z organami Unii Europejskiej. Specyfika węgierskiego systemu wyborczego, który składa się z elementu większościowego i mieszanego, a do uprawnień wyborcy należy możliwość oddania dwóch głosów w trakcie wyborów, powoduje, że jest to system niezwykle atrakcyjny pod względem badawczym. Jednocześnie wydaje się, że mimo czasu, który minął od wprowadzenia nowego prawa wyborczego, przetestowanego już w trakcie wyborów parlamentarnych w 2014 roku, nie

doczekano się wnikliwej analizy zmian, które zaszły na mocy wprowadzonej reformy. Niniejszy artykuł skupia się na najważniejszych – ze społeczno-politycznego punktu widzenia – zmianach. Jego celem, prócz ich przedstawienia, jest także próba odpowiedzi na pytanie, dotyczące wykorzystania reformy systemu wyborczego dla partykularnych interesów partii rządzącej. Z pewnością pomocna w tym przypadku będzie analiza proporcjonalności systemu wyborczego, jak również próba oceny zasadności oskarżeń o tzw. *gerrymandering*. Podstawowym ograniczeniem autorów niniejszej publikacji jest nieznanostwo języka węgierskiego, co uniemożliwia analizę części materiałów. Żywią oni jednak nadzieję, że poczyniona tu analiza rozpocznie dyskusje na temat węgierskiego systemu wyborczego przed i po reformie, a także pozwoli w większym stopniu ocenić proces konsolidacji władzy na Węgrzech ze strony koalicji Fidesz-KDNP.

Główne zmiany w prawie wyborczym w kontekście wyborów parlamentarnych

Reformy wyborcze na Węgrzech, wedle przekazu rządzącej koalicji Fidesz-KDNP, były konieczne z kilku powodów. Podstawową przesłanką była nieprzystawalność dotychczasowych regulacji prawnych do obecnych czasów. Problem dotyczył okresu ich wydania, gdyż ustawy dotyczące wyborów parlamentarnych i samorządowych oraz rozporządzenie w sprawie okręgów wyborczych w wyborach do węgierskiego Zgromadzenia Narodowego zostały przyjęte w latach 1989-1990 (Sári 2013: 119). Kolejnym czynnikiem była chęć uproszczenia systemu wyborczego oraz wprowadzenie zmian służących poprawie jego sprawiedliwości, szczególnie w kontekście jednomandatowych okręgów wyborczych (JOW). Niewątpliwie reforma prawa wyborczego wiązała się również z chęcią spełnienia obietnicy wyborczej, ponieważ Viktor Orbán zapowiedział redukcję liczby posłów z 376 do 199 (Sári 2013: 121).

Duże zmiany dotyczyły głosowania w ramach JOW. Zmiana liczby mandatów przyznawanych w powyższy sposób (106 zamiast 176) wynikała bezpośrednio z decyzji o redukcji ogólnej liczby miejsc w parlamencie. Kolejna różnica między stanem obecnym a *status quo ante*: zapisy poprzedniej ustawy wymagały 750 podpisów do rejestracji kandydata w JOW, po zmianie potrzebnych jest 1000 podpisów (Renwick 2011). Utrudnienie to ma jednak podstawy we wspomnianym zmniejszeniu liczby okręgów, czego konsekwencją jest sytuacja, w której więcej obywateli dokonuje wyboru jednego węgierskiego posła.

Wśród zmian wprowadzonych przez reformę, znalazły się ułatwienia dla członków mniejszości narodowych na Węgrzech w wyborze swoich przedstawicieli lub, w przypadku ich braku, reprezentowanie interesów tej części obywateli przez rzecznika praw mniejszości narodowych (Sári 2013: 122). Drugą kwestią jest zniwelowanie dużych dysproporcjonalności w okręgach wyborczych. Przed modyfikacją prawa wyborczego, wielomandatowe okręgi wyborcze różniły się wielkością nawet siedmiokrotnie (Alberski 2006: 70), a stopień rozbieżności między okręgami jednomandatowymi wynosił nawet 40% (Sari 2013: 122), stąd wspomniany wcześniej aspekt sprawiedliwości w procesie wyborczym, jako jedna z determinant reformy.

Dużo kontrowersji wywołała rezygnacja z drugiej tury głosowania w JOW. Do 2012 roku posłowie wybierani w okręgach jednomandatowych otrzymywali mandat jeśli:

- w I turze wyborów uzyskali bezwzględną większość głosów przy frekwencji minimum 50%;
- w II turze, do której przechodzili kandydaci z poparciem 15% uzyskanym w I turze lub trzech z najlepszym wynikiem po I turze, dzięki uzyskaniu zwykłej większości głosów (Sula 2005: 90).

Po wprowadzeniu reformy zrezygnowano z drugiej tury. W tym przypadku mandat zdobywa kandydat, który w I turze uzyskał zwykłą większość głosów. To z kolei może negatywnie wpłynąć na poziom reprezentacji wyborców przez wybranego w ten sposób posła, ze względu na fakt, że większość głosujących w danym okręgu obywateli może nie mieć swojego reprezentanta w parlamencie. Taki przypadek staje się poważnym problemem szczególnie, jeśli spojrzymy na tę kwestię z perspektywy wszystkich 106 jednomandatowych okręgów wyborczych.

Drugą częścią węgierskiego systemu mieszanego jest element proporcjonalny. Do 2012 roku wyborcy oddawali swój głos na kandydatów z regionalnych list partyjnych w jednym z 20 okręgów wielomandatowych (Benda 2003: 75). Liczba mandatów uzyskiwanych w ten sposób wynosiła, wedle zapisów prawa wyborczego 152, a dodatkowo z listy krajowej przyznawano 58 mandatów w ramach wyrównawczej dystrybucji mandatów (Sula 2005: 89). Warto jednak podkreślić, że ze względu na sposób przeliczania głosów, nie zdarzyło się jeszcze od węgierskich wyborów otwierających, by obsadzono wszystkie mandaty w ramach głosowania w okręgach wielomandatowych, co obrazuje tabela 1. Głosy, których nie rozdysponowywano, trafiały przed reformą do puli mandatów przyznawanych w ramach listy krajowej, podobnie zresztą jak głosy, które nie przyczyniły się do zdobycia mandatów lub stanowiły nadwyżkę w okręgach wyborczych

(Wiszniewski 1997: 87). Fakt ten powodował, że na mandaty przyznawane z listy krajowej składało się wiele elementów, co znacznie komplikowało system wyborczy.

Tabela 1. Rozkład mandatów uzyskanych w okręgach wielomandatowych w latach 1990-2010

Wybory	1990	1994	1998	2002	2006	2010
Głosy	120	125	128	140	146	146

Źródło: na podstawie M. Alvarez-Rivera, *Election Resources on the Internet: Elections to the Hungarian National Assembly - Results Lookup*, www.electionresources.org/hu, 18.03.2017.

Obecnie element proporcjonalny węgierskiego, mieszanego systemu wyborczego, stanowi swoistą hybrydę regionalnych list partyjnych (okręgi wielomandatowe) oraz listy krajowej. Obywatele nadal oddają głosy w JOW oraz okręgach wielomandatowych. W drugim przypadku głosują na listę krajową, a do uzyskanych w ten sposób głosów dolicza się głosy nadwyżkowe oraz te, które nie wystarczyły do uzyskania mandatu w JOW (Żukiewicz 2014).

Uproszczenie w proporcjonalnej części omawianego systemu wyborczego widać w kwestiach formalnych, uniemożliwiających wzięcie udziału w podziale mandatów w ramach listy krajowej przed 2012 rokiem. By tego dokonać należało wystawić co najmniej 7 list regionalnych, a to z kolei było możliwe, jeśli w danym komitacie posiadano kandydatów w co najmniej 1/4 okręgów jednomandatowych (Sari 2011: 122-123), co – jak już stwierdzono – umożliwiało zebranie przez każdego z nich (jego komitet) 750 podpisów. Nowe, uproszczone prawo wyborcze, wymaga minimum 20 kandydatów ogółem w okręgach jednomandatowych, a także przynajmniej jednego kandydata w 9 komitatach oraz Budapeszcie (Sari 2011: 122-123).

Finalnie rządząca na Węgrzech koalicja wprowadziła do prawa wyborczego *novum* w postaci możliwości głosowania korespondencyjnego przez obywateli Węgier, nieposiadających miejsca zamieszkania na terytorium tego państwa (Sari 2013: 120, 127-128), co w połączeniu z wprowadzonymi ułatwieniami w uzyskaniu obywatelstwa węgierskiego, pozwoliło na zwiększenie liczby wyborców przede wszystkim o obywateli krajów ościennych, posiadających węgierskie korzenie. Wykorzystanie członków węgierskich mniejszości narodowych do uzyskania dodatkowego poparcia wyborczego wydaje się częściowo logicznym posunięciem rządu, jeśli weźmie się pod uwagę:

- konsekwencje traktatu z Trianon z 4.06.1920 r.;
- politykę dotyczącą węgierskich mniejszości narodowych, prowadzoną przez rządy Viktora Orbána (Sula 2010: 286);
- uznanie konieczności dbania o los Węgrów, żyjących poza granicami państwa za jeden z trzech priorytetów rządu Józsefa Antalla (Góralczyk 2000: 232), co było kontynuowane przez kolejne gabinety.

Faktem jest jednak, że polityczną konsekwencją wprowadzonej innowacji stało się zwiększenie zdobyczy wyborczej ze strony koalicji Fidesz-KDNP, która wśród wyborców głosujących korespondencyjnie zza granicy uzyskała wynik 95,5%¹. Wydaje się zatem konieczne określenie dalszych konsekwencji zmian w węgierskim prawie wyborczym dla systemu partyjnego.

Konsekwencje zmian w węgierskim systemie wyborczym

Jedną z najważniejszych politycznych konsekwencji systemu wyborczego jest poziom dysproporcji pomiędzy głosami i mandatami uzyskanymi przez dane ugrupowanie polityczne, zwane podreprezentacją lub nadreprezentacją, w zależności, czy owa dysproporcja działa na korzyść, czy niekorzyść danego podmiotu politycznego. Wiąże się to m.in. z przyjętym systemem wyborczym, jak i jego elementami (np. klauzulą zaporową, formułą wyborczą). Przykładowo systemy większościowe bardziej deformują wolę wyborców w przeciwieństwie do systemów proporcjonalnych, a formuła Sainte-Lague w większym stopniu niż formuła d'Hondta, sprzyja mniejszym partiom. Obecnie system wyborczy na Węgrzech w większym stopniu deformuje udzielone przez obywateli poparcie, niż przed 2012 rokiem. Z jednej strony wynika to z pierwiastka większościowego w systemie mieszanym, z drugiej z przyjęcia formuły d'Hondta do przeliczania głosów na mandaty w przypadku listy krajowej w ramach okręgów wielomandatowych. Wyniki wyborów z jednomandatowych okręgów wyborczych począwszy od 1990 roku wskazują, że wspomniany element większościowy systemu wyborczego został zdominowany przez najsilniejsze partie, co obrazuje tabela 2.

---

¹ Warto zaznaczyć, że nie byli to wyłącznie członkowie mniejszości węgierskiej, którzy przyjęli obywatelstwo w ostatnich latach, ale również rodowici Węgrzy przebywający wówczas poza granicami państwa.

Tabela 2. Liczba mandatów uzyskanych w JOW na Węgrzech przez dwie największe partie w latach 1990-2010

	Liczba mandatów uzyskanych w JOW przez najsilniejszą partię	Procentowo	Liczba mandatów uzyskanych w JOW przez dwie najsilniejsze partie	Procentowo
1990	114	64,78%	149	84,66%
1994	149	84,66%	165	93,75%
1998	90 ²	51,14%	109	81,82%
2002	95	53,98%	173	98,30%
2006	98	55,68%	166	94,32%
2010	172	97,73%	174	98,86%
2014	96	90,57%	106	100%

Zródło: opracowanie własne na podstawie M. Álvarez-Rivera, *Election Resources on the Internet: Elections to the Hungarian National Assembly - Results Lookup*, www.electionresources.org/hu, 18.03.2017.

Przede wszystkim należy podkreślić, że najsilniejsza partia na Węgrzech zawsze uzyskuje ponad połowę mandatów z puli dostępnej w JOW, a podczas ostatnich dwóch elekcji wręcz zdominowała pozostałe partie. Jeśli weźmiemy pod uwagę wynik dwóch największych partii, to w ciągu siedmiu elekcji od 1990 r. uzyskiwały one średnio ponad 93% wszystkich mandatów w JOW, a dodatkowo w 2014 roku rządząca koalicja Fidesz-KDNP oraz koalicja wyborcza partii lewicowych zdobyły wszystkie możliwe mandaty z tej puli. Jednocześnie należy podkreślić stosunkowy wzrost liczby mandatów przyznawanych z okręgów jednomandatowych. Przed reformą wyborczą w JOW uzyskiwano 176 mandatów, co stanowiło 45,6% ogółu mandatów, a od 2012 roku do zdobycia z tej puli jest ich 106, co stanowi jednak 53,3% ogółu. Jeśli powyższe informacje połączyć ze wspomnianym już faktem rezygnacji z II tury wyborów w ramach JOW, który wpływ na poziom reprezentacji wyborców, można potwierdzić, że większościowa część systemu wyborczego na Węgrzech promuje największe partie, a dodatkowo niekorzystnie wpływa na poziom reprezentacji wyborców.

Podsumowując zatem ten etap rozważań, można stwierdzić, że większościowy element węgierskiego systemu wyborczego powoduje silną nadreprezentację dwóch głównych partii politycznych. Z kolei element proporcjonalny służy (a przynajmniej czynił to do 2012 roku) choćby częściowej rekompensacie dla pozostałych podmiotów, rywalizujących w wyborach. Fakt

---

² 35 mandatów przyznano kandydatom Fidesz z poparciem MDF.

dysproporcjonalności systemu wyborczego przed i po reformie najlepiej sprawdzić i porównać stosując jeden z kilku dostępnych narzędzi, jak choćby indeksy Gunthera, Gallaghery, czy Loosemore-Hanby'ego (Antoszewski 2012: 119). Autorzy zdecydowali się skorzystać z ostatniego z indeksów z uwagi na jego przejrzystość oraz fakt, że pozostałe wywodzą się wprost z niego. Podstawą przy wykorzystaniu tego narzędzia jest obliczenie sumy różnic pomiędzy odsetkiem głosów oddanych na listę partyjną każdej z partii, biorącej udział w wyborach oraz odsetkiem mandatów uzyskanych przez te partie i podzielenie uzyskanego wyniku przez 2, gdzie wynik 0 oznacza pełną proporcjonalność systemu wyborczego, a 100 jego dysproporcjonalność (Sokala, Michalak & Uziębło 2013: 270). W tym miejscu warto poczynić uwagi wstępne. Mimo faktu, że indeks był już stosowany w przypadku węgierskiego systemu wyborczego (np. Sula 2005: 93), autorzy uważają za istotne, by posiadając inne źródła np. wyników wyborczych (zaokrąglanie wyników wyborczych), obliczyć wartość indeksu dla kolejnych elekcji samodzielnie. Dodatkowym argumentem przemawiającym za własnymi obliczeniami jest ograniczona możliwość weryfikacji podejścia danego naukowca do dokładności obliczeń³. Finalnie warto raz jeszcze odwołać się do specyfiki węgierskiego systemu wyborczego, zarówno przed, jak i po reformie. By móc zatem porównać poziom dysproporcjonalności systemu wyborczego autorzy byli zmuszeni przyjąć do obliczeń:

- głosy oddane na partie w okręgach wielomandatowych;
- mandaty uzyskane zarówno w okręgach wielomandatowych, jak i te przyznawane w ramach puli krajowej.

Takie założenie wynika ze wspomnianego już faktu zmian o charakterze hybrydalnym, które dotknęły proporcjonalną część węgierskiego systemu wyborczego. Obliczenia dokonane wyłącznie na bazie mandatów przyznanych w okręgach wielomandatowych uniemożliwiłyby komparatystykę elekcji lat 1990-2010 i wyborów z 2014 roku. Ponadto należy przedstawić podstawowe założenia przy obliczaniu indeksu – brane pod uwagę są wartości bezwzględne, a także wyniki partii, które nie uzyskały mandatu. Tabela 3. przedstawia wartości indeksu dysproporcjonalności węgierskiego systemu politycznego w jego proporcjonalnej części, w latach 1990-2014.

---

³ Piotr Sula sugeruje, że można wyniki mniejszych ugrupowań traktować łącznie, co niekoniecznie mogło mieć zastosowanie u innych autorów (Sula 2005: 91).

Tabela 3. Wartość indeksy dysproporcjonalności w latach 1990-2014: okręgi wielomandatowe

Rok wyborów parlamentarnych	Wartość indeksu dysproporcjonalności
1990	16,7
1994	17,1
1998	13,3
2002	11,3
2006	4,5
2010	13,8
2014	9,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie M. Álvarez-Rivera, *Election Resources on the Internet: Elections to the Hungarian National Assembly - Results Lookup*, www.electionresources.org/hu, 18.03.2017.

Na podstawie otrzymanych wyników można wnioskować, że postępująca konsolidacja węgierskiego systemu politycznego przyczyniła się do wzrostu proporcjonalności systemu wyborczego. Wynik Fidesz i KDNP z roku wyborczego 2010 i 2014 oraz silna nadreprezentacja tej koalicji wpłynęły z kolei na obniżenie wartości indeksu. Kolejny z nasuwających się wniosków dotyczy wpływu reformy wyborczej na wartość indeksu Loosemore-Hanby’ego. Można by bowiem stwierdzić, że zmiana zasad wyborczych na Węgrzech pozytywnie wpłynęła na proporcjonalność systemu, jednak należy pamiętać o poczynionej przez autorów uwadze wstępnej, dotyczącej sumowania mandatów przyznanych w ramach okręgów wielomandatowych oraz wyrównawczej dystrybucji mandatów do elekcji parlamentarnej z 2010 r. włącznie. To w połączeniu z wiedzą o nadreprezentacji głównych podmiotów politycznych w węgierskim systemie wyborczym pozwala stwierdzić, że różnica w wartości indeksu między 2010 a 2014 rokiem mogła wynikać głównie z rezultatu osiągniętego przez Fidesz-KDNP. Tę tezę oparto na fakcie, iż wyrównawcza dystrybucja mandatów umiejscowiona do 2010 roku na poziomie listy krajowej spełniała swoją rolę, gdyż doprowadziła do sytuacji, w której, Fidesz nie uzyskiwał z niej zbyt wielu mandatów (3 w 2010 roku). Stworzenie wspomnianej już hybrydy spowodowało zatem zmniejszenie strat, jakie partia rządząca ponosiła względem pozostałych podmiotów, szczególnie zaś MSzP/koalicji lewicowej.

Warto również poruszyć kwestię oskarżeń o *gerrymandering*, które pojawiały się nie tylko w krytyce opozycji, ale również w formie zarzutów o domniemanej manipulacji w dokumentach *Freedom House (Freedom in the World 2016)*, czy *OBWE (Limited Election Observation Mission Final Report. Hungary: Parliamentary Election 6 April 2014)*. Z uwagi na wspomniane

we wstępie ograniczenia językowe, autorzy podjęli próbę oceny wymienionego zarzutu dwutorowo. Pierwszy aspekt (ilościowy) polegał na sprawdzeniu różnicy liczby okręgów jednomandatowych w poszczególnych komitatach, z uwzględnieniem wyniku wyborczego sprzed reformy (tj. 2010 r.), w celu odpowiedzi na pytanie, czy średni poziom poparcia uzyskanego w okręgach jednomandatowych w danym komitacie mógł mieć wpływ na liczbę „utraconych” okręgów przez tenże komitat. Na podstawie wyników uzyskanych przez koalicję Fidesz-KDNP w wyborach w 2010 roku autorzy przygotowali zestawienie odpowiedników węgierskich województw, uwzględniając przy tym te, w których rządząca obecnie koalicja uzyskała:

- co najmniej 60% głosów;
- co najwyżej 49,9% głosów⁴.

Efekty prezentuje tabela 4.

Tabela 4. Komitaty z najniższym i najwyższym średnim poparciem dla Fidesz-KDNP w wyborach parlamentarnych z 2010 r.

Najniższe średnie poparcie	Poparcie w %	Najwyższe średnie poparcie	Poparcie w %
Heves	38,3%	Vas	63,3%
Borsod-Abaúj-Zemplén	46%	Győr-Moson-Sopron	62,1%
Budapeszt ⁵	48,4%	Bács-Kiskun	61,9%
		Veszprém	60,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie M. Alvarez-Rivera, *Election Resources on the Internet: Elections to the Hungarian National Assembly – April 11-25, 2010 General Election Map*, <http://www.electionresources.org/hu/maps.php?election=2010> , 01.04.2017.

Powyższe informacje, zgodnie z przyjętym założeniem, zostały przeanalizowane z uwzględnieniem zmian w liczbie JOW w każdym z komitatów, co prezentuje tabela 5.

⁴ Jednocześnie warto nadmienić, że oficjalny wynik wyborczy koalicji wyniósł 52,7% głosów.

⁵ Budapeszt nie jest samodzielnym komitatem - wchodzi w skład Pestu, jednak jest traktowany oddzielnie w ramach wyborów, toteż dalsze umiejscawianie stolicy Węgier w gronie komitatów, należy rozumieć jako umyślny skrót autorów.

Tabela 5. Zmiany w liczbie jednomandatowych okręgów wyborczych na poziomie komitatów po reformie wyborczej

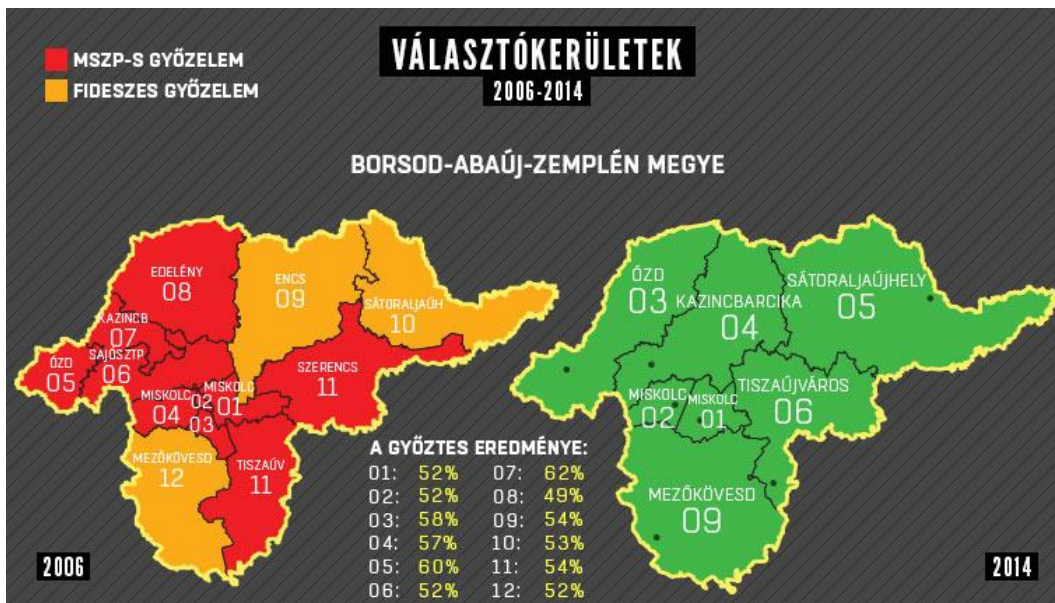
Komitat	Liczba JOW w 2010 r.	Liczba JOW w 2014 r.	Zmiana	Zmiana w %
Jász-Nagykun-Szolnok	8	4	-4	-50%
Heves	6	3	-3	-50%
Nógrád	4	2	-2	-50%
Budapeszt	33	18	-15	-45,4%
Baranya, Békés i Csongrád	7	4	-3	-42,9%
Borsod-Abaúj-Zemplén	12	7	-5	-41,7%
Bács-Kiskun oraz Szabolcs-Szatmár-Bereg	10	6	-4	-40%
Komárom-Esztergom, Tolna, Vas oraz Zala	5	3	-2	-40%
Győr-Moson-Sopron	8	5	-3	-37,5%
Hajdú-Bihar	9	6	-3	-33,3%
Somogy oraz Veszprém	6	4	-2	-33,3%
Fejér	7	5	-2	-28,6%
Pest	16	12	-4	-25%

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Result on the Single member Constituencies 2010*, http://www.valasztas.hu/en/parval2010/298/298_0_index.html, 1.04.2017; *Results in single-member constituencies 2014*, http://www.valasztas.hu/en/ogyv2014/416/416_0_index.html, 1.04.2017.

Analiza powyższych danych nie daje w pełni jednoznacznych wniosków. Wśród trzech komitatów, które „utraściły” stosunkowo najwięcej okręgów jednomandatowych znalazł się Heves, a więc komitat w którym koalicja Fidesz-KDNP uzyskała w wyborach parlamentarnych z 2010 r. najgorszy średni wynik. Dodatkowo pozostaje kwestia węgierskiej stolicy, jednak w tym przypadku należy podkreślić dużą liczbę okręgów jednomandatowych przed reformą wyborczą. Najniższym odsetkiem „utraconych” JOW może się z kolei poszczycić Pest (utrata 1/4 dotychczasowego stanu posiadania). Analizując zatem komitaty najmniej i najbardziej dotknięte utratą liczby JOW ze względu na nowe prawo wyborcze, nie widać ścisłej zależności z wynikami wyborów parlamentarnych z 2010 r. Jednak warto zwrócić uwagę, że wymienione w tabeli 4. komitaty, w których poparcie dla koalicji Fidesz-KDNP było średnio najwyższe w 2010 r. utraciły stosunkowo mniej JOW niż Heves, Jász-Nagykun-Szolnok i Nógrád, w których takowe poparcie było średnio najniższe.

Podstawą zarzutów dotyczących *gerrymanderingu* jest jednak nie liczba okręgów, a ich kształt, toteż powyższą analizę należałoby umieścić w kontekście ewentualnej manipulacji przy kształtowaniu nowych okręgów wyborczych. Ta jest jednak utrudniona ze względu na wspomnianą we wstępie nieznamość języka węgierskiego ze strony autorów. Próbę oceny stopnia manipulacji podjął węgierski dziennikarz András Király, który w opublikowanym przez siebie artykule *A Fidesz tíz legnagyobb térképrajzolás bravúrja* wskazał na podstawie przykładów z siedmiu komitatów przekształcenia w obrębie okręgów jednomandatowych, których celem było rozproszenie – zdaniem dziennikarza – poparcia dla partii lewicowych (Király 2014).

Zdjęcie 1. Poparcie w JOW komitatu Borsod-Abaúj-Zemplén w roku 2006 i 2014.

Źródło: A. Király (2014). *A Fidesz tíz legnagyobb térképrajzolás bravúrja*, <https://444.hu/2014/03/10/a-tiz-legelszabottabb-valasztokerulet>, 1.04.2017.

Jednym z przykładów wskazanych przez Király'a był komitat Borsod-Abaúj-Zemplén, który został w niniejszym artykule scharakteryzowany jako ta część Węgier, w której koalicja rządząca uzyskała w 2010 roku stosunkowo niskie średnie poparcie. Zdjęcie 1. ukazuje zarówno dokonaną zmianę ilościową (spadek liczby JOW z 12 do 7), jak również jakościową, związaną z nowym kształtem okręgów wyborczych. Nastąpiło połączenie okręgów, w których w 2006 roku Węgierska Partia Socjalistyczna uzyskała wyższe poparcie od Fidesz, co szczególnie widać w przypadku nowych okręgów: 01, 02 oraz 03. Nastąpiło również przekształcenie okręgów w części północnej, wschodniej i południowej, co dziennikarz tłumaczył chęcią rozproszenia

poparcia socjalistów z 2006 r. Widoczne jest to choćby w przypadku okręgu 09 z 2014 r. Przedstawiony przykład, jak również pozostałe dostępne w artykule, choć mogłyby być traktowane jako dowód *gerrymanderingu*, nie mogą być analizowane bezrefleksyjnie. Należy bowiem zwrócić uwagę na fakt, że mapa przedstawiająca poparcie z 2006 roku nie uwzględnia przeniesienia preferencji wyborczych. W przypadku Węgier ma to szczególne znaczenie w kontekście afery związanej z ówczesnym premierem Ferencem Gyurcsánym, która wybuchła we wrześniu 2006 r., a więc pięć miesięcy po wyborach parlamentarnych, doprowadzając do masowych demonstracji na Węgrzech, a to z kolei było jednym z powodów rosnącego poparcia dla głównej wówczas partii opozycyjnej – Fidesz. Niemniej jednak wydaje się, że obawy dotyczące manipulacji kształtem okręgów wyborczych przy okazji zmniejszenia ich liczby znajdują przynajmniej częściowe potwierdzenie w faktach.

Podsumowanie

Węgierski system wyborczy znany jest ze swojego skomplikowania. Do wyborów parlamentarnych w 2010 roku łączył on elementy większościowe i proporcjonalne. W drugim przypadku, prócz mandatów wynikających z głosowania na listy partyjne w okręgach wielomandatowych, szczególnie mniejsze podmioty polityczne mogły liczyć na miejsca w parlamencie dzięki wyrównawczej dystrybucji mandatów. W wyniku ofensywy legislacyjnej rozpoczętej po zwycięstwie wyborczym Fidesz w 2010 roku, na Węgrzech doszło do wielu zmian. Dotknęły one również prawa wyborczego. Z jednej strony przyniosły one rozwiązania chwalone przez ekspertów, takie jak: uproszczenie systemu wyborczego, szczególnie w aspekcie wymogów formalnych, zmniejszenie nierówności w wyborze przedstawicieli w okręgach jednomandatowych, wynikających ze zmian w liczbie mieszkańców poszczególnych części państwa na przestrzeni lat czy korzystniejsze rozwiązania dla narodowości (mniejszości narodowych) zamieszkujących Węgry. Jednocześnie należy podkreślić, że wprowadzone zmiany miały również charakter *stricte* polityczny, który spowodował umocnienie pozycji rządzącej koalicji, czego efektem był chociażby wynik wyborczy: w 2014 roku koalicja Fidesz-KDNP uzyskała niespełna 45% głosów (o prawie 8 punktów procentowych mniej niż w 2010 roku), co jednak przełożyło się na 66,8% mandatów (jedynie o 1,3 punktu procentowego mniej niż cztery lata wcześniej) i utrzymanie (do czasu ogłoszonych później kilkukrotnie wyborów uzupełniających) większości konstytucyjnej w parlamencie. Umożliwienie głosowania

w wyborach członkom węgierskich mniejszości narodowych, którzy przyjęli obywatelstwo Węgier, również wpłynęło w pewnym stopniu na wynik wyborczy. Podstawą krytyki stały się jednak zarzuty o gerrymandering czy kwestia zlikwidowania II tury w wyborach w ramach jednomandatowych okręgów wyborczych, przy jednoczesnym rozstrzygnięciu tychże na podstawie zwykłej większości. Ponadto pomimo zmian, węgierski system wyborczy nadal promuje większe partie, nawet w większym stopniu niż dotąd, co wynika z przyjęcia formuły d'Hondta w miejsce Hagenbacha-Bischoffa w części proporcjonalnej. Wydaje się zatem, że powyższe zmiany spowodują zamknięcie i tak już mocno skonsolidowanego węgierskiego systemu politycznego.

Bibliografia:

- Alberski, R. (2006). *Systemy wyborcze Europy Środkowej i Wschodniej*. W: A. Antoszewski (red.). *Systemy polityczne Europy Środkowej i Wschodniej: perspektywa porównawcza*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Álvarez-Rivera, M., *Election Resources on the Internet: Elections to the Hungarian National Assembly - Results Lookup*. www.electionresources.org/hu (18.03.2017).
- Álvarez-Rivera, M., *Election Resources on the Internet: Elections to the Hungarian National Assembly – April 11-25, 2010 General Election Map*. <http://www.electionresources.org/hu/maps.php?election=2010> (18.03.2017).
- Antoszewski, A. (2012). *System polityczny RP*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Benda, L. (2003). *System partyjny Węgier*. W: A. Antoszewski, P. Fiala, R. Herbut, & J. Sroka (red.). *Partie i systemy partyjne Europy Środkowej*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Freedom in the World 2016 – Hungary*. <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2016/hungary> (1.04.2017)
- Góralczyk, B. (2000). *Węgierski Pakiet*. Warszawa: Wydawnictwo Familia.
- Király A. (2014). *A Fidesz tíz legnagobb téképrijazolós bravúrja*. <https://444.hu/2014/03/10/a-tiz-legelszabottabb-valasztokerulet> (1.04.2017)
- OSCE/ODIHR Limited Election Observation Mission Final Report. Hungary: Parliamentary Election*. www.osce.org/odihr/elections/116757?download=true (1.04.2017)
- Renwick, A. (2011). *Hungary's New Electoral Law, Part 1: The Basics*. <http://blogs.reading.ac.uk/readingpolitics/2011/12/25/hungary%e2%80%99s-new-electoral-law-part-1-the-basics> (13.03.2017)
- Result on the Single member Constituencies 2010*. http://www.valasztas.hu/en/parval2010/298/298_0_index.html (1.04.2017)
- Results in single-member constituencies 2014*. http://www.valasztas.hu/en/ogyv2014/416/416_0_index.html (1.04.2017)
- Sari, M. (2013). *Przebieg reform wyborczych (2012)*. W: G. Górný (red.). *Węgry co tam się Dzieje*. Warszawa: Wydawnictwo Fronda.
- Sokala, A., Michalak, B., & Uziębło, P. (2013). *Leksykon prawa wyborczego i referendalnego oraz systemów wyborczych*. Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska SA.
- Sula, P. (2005). *System partyjny Republiki Węgierskiej*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
-

Sula, P. (2010). *Mniejszość węgierska w stosunkach słowacko-węgierskich po 1989 roku*. W: E. Pałka (red.). *Współczesna Słowacja. Sytuacja wewnętrzna i pozycja międzynarodowa*. Wrocław: Oficyna Wydawnicza „Arboretum”.

Wiszniowski, R. (1998). *Wybory parlamentarne w krajach Europy Środkowo-Wschodniej. Polityczne konsekwencje systemów wyborczych*. W: A. Antoszewski, & R. Herbut (red.). *Demokracje Europy Środkowo-Wschodniej w perspektywie porównawczej*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.

Żukiewicz, P. (2014). *System wyborczy Republiki Węgier - rzeczywiście mieszany?*.
<http://zukiewicz.blogspot.com/2014/04/117-system-wyborczy-republiki-wegier.html> (13.03.2017).